D·N
10/4 1948

Engelsk demokrati inför kommunismen

Inom den svenska socialdemokratin framträder två skilda linjer i förhållande till kommunismen. Det klara avståndstagandet är säkerligen representativt för den stora majoriteten inom partiet, vars demokratiska pålitlighet inte kan betvivlas, men halvkommunisterna av hrr Höglunds och Brantings typ icke blott tolereras inom partiet, utan blir icke ens tillrättavisade av partiledningen. Motsättningen kommer till synes även i praktiska åtgärder. Vi står, såsom hr Yngve Larsson i torsdags påpekade, inför den otroliga situationen att en kommunist med socialdemokratiskt stöd sitter kvar som ordförande i Stockholms stads polisnämnd samtidigt som den socialdemokratiska regeringen reser hinder mot rekrytering av kommunister inom polisen. Dubbelspelet i ord leder till dubbelspel även i handling.

Englands frihetstraditioner är jämte USA:s de stoltaste i världen. I England har, liksom i Sverige, ett antal medlemmar av arbetarpartiet visat sympatier för den ryska politiken och i samband härmed fronderat mot regeringen. Trots dessa förhållanden har den brittiska statsledningen, stödd av arbetarpartiet, gått fram med helt annan energi än den svenska. Efter kuppen i Tjeckoslovakien — i mitten av mars — meddelade premiärminister Attlee att statsanställda kommunister och kommunistsympatisörer på från säkerhetssynpunkt viktiga poster skulle avskedas eller förflyttas till poster på vilka de saknade möjligheter att sätta landets trygghet i fara. Med det sinne för rent spel som har blivit ett brittiskt karaktärsdrag yppades från skilda håll oro för att personer skulle "dömas" utan tillräckligt omsorgsfull prövning; regeringen har också utlovat noggrann undersökning i varje särskilt fall och skall därjämte låta en tremannakommitté av pensionerade ämbetsmän medverka vid avgörandet.

Regeringsaktionen har mottagits med nästan enhälligt bifall även på arbetarhåll. En rad fackorganisationer har uttryckt sitt gillande. Det s. k. kooperativa partiet, som till övervägande del består av arbetare, har med 3.629.000 röster mot 583.000 avvisat ett förslag enligt vilket regeringens åtgärder skulle stämplas som "en kränkning av demokratiska grundsatser". Inom fackföreningarna har en aktion för utrensning av kommunistiska funktionärer satts i gång.

Vid två underhusdebatter, den 15 och den 25 mars, har uppslutningen kring regeringen i denna fråga fått auktoritativa uttryck. Särskilt den senaste debatten är av stort intresse. Premiärministern betonade att det icke vore fråga om åsiktsförtryck. "Vem som helst får hysa vilka åsikter som helst, men då dessa åsikter bragt vederbörande i nära kontakt med eller till medlemskap i vissa organisationer och det är klart att detta leder till förrädiska handlingar är det nödvändigt att ingripa. Flera talare underströk att demokratins toleransprincip aldrig kunde drivas därhän att nyckelposter måste anförtros åt personer om vilkas vilja att förråda landet den ur folkval framgångna regeringen är övertygad. Atomspionaget i Kanada åberopades som bevis på att även ett fåtal kommunister på sådana poster kunde göra oberäknelig skada. Genom tillämpning av demokratins fridetsprinciper fick i själva verket kommunisterna fördelar som de själva vid makten icke skulle bevilja andra, och dessa fördelar var det icke tal om att beröva dem. Kommunisternas resonemang preciserades på ett förtvivlat sätt av Nigel Birch: "Medan ni är herrar gör vi anspråk på alla demokratiska friheter, därför att det blir till era grundsatser att erkänna dem. När vi blir herrar kommer vi att ta alla dessa friheter från er, ty det hör till våra grundsatser att undanröja dem."

Sådana åtgärder som den engelska arbetarregeringen vidtagit är det minimum som fordras för demokratins självförsvar. Som en självfallen sak sägas ofta, även på socialdemokratiskt håll, att kommunisterna är nationellt opålitliga, bildar en femte kolonn, kan väntas begå förräderi i kritiska situationer. Av handlingarna får man stundom intrycket att dylika uttalanden från ledande håll endast är fraseologiska efterspår inför den djupa oro som många känner vid tanke på kommunisternas taktik. Är de fällda på allvar kan slutsatsen icke undgås: kommunister får inte inneha poster där deras verksamhet kan bli farlig för landets säkerhet, de får, med andra ord, inte av staten inbjudas till förräderi.

Hemliga polisen

Säkerhetstjänsten — skyddet mot spioneri och sabotage — skall upprustas. Bara för några månader sedan ifrågasatte en medlem av Sandlerkommissionen, hr Georg Branting, om det alls skulle behövas någon polisinrättning av det slaget, men statsrådet Mossberg tvekar inte, han vill ha förebyggande anslag till verksamheten, främst spaningsarbetet. Riksdagen lär inte vägra, fastän den offentliga motiveringen från polisministerns sida är mycket knapp. Vi befinner oss i en beredskapskonjunktur, och vi tvingas att på olika områden dra konsekvenserna av de osäkra förhållandena. Däremot är det inte lika givet att riksdagen skall i ett väsentligt överlåta till regeringen att organisera och kontrollera det arbete som bör utföras. Riksdagen har dubbla anledningar att underkasta dessa grannlaga och allvarliga uppgifter en självständig prövning: Sandlerkommissionens rapporter uppfordrar till en slutgranskning, det första bestämda steget till förstärkning av hemliga polisen gör det praktiskt nödvändigt att nu fastställa slutsatserna av krigsårens erfarenheter.

Man kan inte utan vidare nöja sig med polisministerns löfte om närmare upplysningar till statsutskottet, närmare bestämt till den avdelning där sådana här saker behandlas. Atskilligt måste förbli hemligt, det inses utan vidare — men det är ingenting som säger att allt behöver hållas lika hemligt som förra gången, tvärtom är det ett allmänt intresse att begränsningen av polisens befogenheter klargörs och att den så att säga civila kontrollen blir så pålitlig och så allsidig som möjligt. Säkerhetstjänsten skall kort sagt infogas i ett demokratiskt system.

Förra gången visste riksdagen knappast vad det var fråga om — det dröjde mycket länge innan den begrep vilken omfattning polisens ingripanden hade. Regeringen själv var tämligen dålig underrättad. Den som borde veta mest, polisministern Möller, var demonstrativt ointresserad, ville veta så litet som möjligt. Nu finns åtminstone en polisminister med lust att ordna och lust att ta ansvaret — ja, kanske med lust att påta sig alltför stort ansvar. Inte minst därför kan det vara klokt med en systematisk genomgång av de brännande problemen, så att vi i framtiden slipper en ny Sandlerkommission som kommer med oberoende överraskningar. En vanskligt sak är att sörja för att hemliga polisen får en kvalificerad sammansättning. Minnena från den gamla regimen och från den rättsröta som följde inverkar nog ofördelaktigt på rekryteringen — dessutom är det hårdare konkurrens om skickligt folk nu än då. A andra sidan bör det vara mera lockande att delta i ett arbete på längre sikt. Det tillstånd "mellan krig och fred" som vi nu befinner oss i kommer med största sannolikhet att vara länge — om inte kriget kommer.

Enskild kredit i hårdvaluta

kommer nu att släppas igenom av de svenska myndigheterna, till en början dock med mycket stor återhållsamhet och endast för import av nödvändiga maskiner. Försiktigheten, är befogad, men för att kreditvägen skall intressera hårdvalutaländernas exportörer och deras svenska kunder är det nödvändigt att kreditlicenserna lämnas för sådan import som ehuru i och för sig önskvärd inte får rum i den ordinarie valutaplanen. Valutakontorets krav att kreditiden skall bestämmas till tre år är rimligt, om det får tolkas som en utfästelse att den svenska valutavärden skall utnyttja fristen till att skapa tillräcklig likviditet både för de därvarande importbehoven och för att reglera de skulder som man gör för att dryga ut valutaförrådet under övergångstiden. Det innebär inte nödvändigtvis att vår utrikeshandel skall avsluta ihop pengar för att vid fristens utgång kunna lösa in förbindelserna. Det räcker och är i verkligheten till och med bättre om den svenska penningpolitiken stramas upp, så att den svenska kronan utomlands återfår samma förtroende som de svenska företagen. Om så sker har man valfrihet att efter lägenhet betala eller förlänga förfallande lån.

Sjöberg tonstigarförening i Sollentuna hemställer hos kammarkollegiet att Sjöbergs egendom och alla från den avstyckade fastigheten förs över från Sollentuna till Danderyds köping.

PRESSGRANNAR

Utrikesdebatten har tagits upp i hela svenska pressen under hr Wigforss inlägg förra veckoskiftet med den partipolitiska udd som där fanns med. Hur denna vanligen utnyttjas i socialdemokratisk press kan exemplifieras av Norrländska Socialdemokraten, som ställer ett utlalande av folkpartiets ungdomsförbund om norrlisk försvarssamverkan mot partiledaruttalanderna om neutralitetslinjen:

Visserligen har de borgerliga partiledarna inte gjort några uttalanden om att de ändrare mening, men de har inte heller — som finansminister Wigforss påpekade i sitt tal — lätit höra några passager mot de nya tongångar som förmärkts i de borgerliga tidningarna. Folkpartiungdomens utlalande frestar även till en fråga om det tillkommit med hrr Ohlins gillande. När folkpartiets ungdomsförbund kräver ett besked av den ansvarige svenske utrikesledningen är det bara på sin plats att även hrr Ohlin redogör för sitt partis uppfattning i denna fråga. Hur folkpartiet ställer sig en annan uppfattning om vår neutralitetslinje än den som bystes för en tid sedan bör det klart sägas ut. Det har inte hunnit i tydliga deklarationer på den punkten från socialdemokratiskt håll.

Det karaktäristiska för citatet, liksom för hela den ledare det hämtats ur, är att intresset koncentreras till debattörerna, medan deras argument knappast berörs. En mera saklig inställning återfinns i Ny Tid (s), som närmast vänder sig mot Handelstidningens (fp) västblockspator:

En sak skall utan vidare medges: I ideologiernas krig, i brottningen mellan demokratiska frihetstanken och diktaturens frihetskvävande läror kan inte ges någon hjärtanas neutralitet. Där tvingas var och en ta ställning: i det fallet är läget exakt detsamma som under nazismens dagar. Var majoriteten av det svenska folket i det stycket stär behöver inte diskuteras.

Men därav följer icke med naturnödvändighet en skyldighet att också engagera sig i en väpnad konflikt, om man kan undvika den. Något kan bli sådant att det blir en bjudande plikt att intränga, men bombskivet är det långt ifrån. Ingen kan erkänt säga, att Sverige skulle bättre tjänat den demokratiska tanken genom att i det senaste kriget klida bloda sig skjorta mot Finland, ingen kan heller nu säga, att vi skulle svika demokratins ideal genom att vid en eventuell ny konflikt hålla oss utanför, därest vi får en chans.

För sin del vill Ny Tid rekommendera ett försök med skandinavisk blockbildning och går alltså på den linje som den nya citerade socialdemokratiska tidningen fann så oroande när det gällt folkpartistisk ungdom:

Vilken Skandinaviens ställning skulle varit därest ett sådant neutralitetsblock existerat, då det senaste världskriget bröt ut, skall här icke diskuteras — mycket talar omkring för att Finland då skulle undgått det rysk-angreppet i november 1939, Norge och Danmark det tyska i april 1940. Den skandinaviske tiren har i dag på grund av sin frihet från blockengagemang den allmänna ställningen, att den icke möts med öppen misstro vare sig från det ena eller vhet. Möjligen kan detta ge Skandinavien en chans att gå sin egen väg. Att skapa Skandr ovella förutsättningar härför torde i dag vara den stora uppgiften för de skandinaviska ländernas militära och utrikespolitik.

Nerikes Allehanda (fp) har särskilt fäst sig vid finansministerns taktik att sätta stämpeln "aktivister" på dem som betvivlar hrr Undéns och Skölds förmåga att göra sina neutralitetstänkte är den enda fredslinjen:

Att man här möter en medveten taktik bekräftas av det tal, som hr Z. Höglund samtidigt höll i Borlänge. Och där fallet linnet skarpare och grällare över avsiktera. Smidighet och ayansering är ju inte hr Höglunds starka sida. Därför avslöjar han mera direkt och öppet taktiken. Han jämför skunda direkt de allvarliga resonemang om vårt läge och dess krav på oss, som en hel rad tidningar och sedande politiker av allt samvete och sin ansvarskänsla känt sig tvungna att ta upp och inte på udesonn, med Sven Hedins anförande hetu 1914 och betäckligheterna mot den undanska politiken med den reaktionära småstadsanken mot Karl Staaff för hans föregivna ogallsliga i nationell hänseende. Här möter man som sagt avsikten tydlig och klar. Framför allt folkpartiet, som inom sin press har de två tidningar, vilka gått längst i kraven på en ny politik i textnet av solidarisk samverkan med de demokratiska staterna i det framväxande västblocket, skall misstänkliggöras som varor eller mindre aktivitetet och krigsbetande.

Misstänkliggörandet är svårdigt och även farligt, därför att det kan vicka tvivel om vår enighet kring försvaret mot den enda makt varifrån vår demokrati hotas, summerar den citerade tidningen. Och Vestmanlands Läns Tidning (fp) uttrycker en liknande tankegång i positiva satser:

Ser man närmare efter finns en gemensam grund för de häftigaste motsatsdarna: kommunisterna givetvis undantagna. Herver Undén och Ohlin har samma mål: att hålla kriget borta. Det är samma strävan, som i lidelsefull iver driver den man, de hårt eller mindre hårt har avvikord ifrån, professor Tingsten i Dagens Nyheter. Han förfäktar vår anslutning i en eller annan form till västmakterna just med huvudargumentet, att vi och inte bara vi skulle undgå det totalt ödeläggande kriget. Det är en berättigig ståndpunkt, den delas av svenskar ur alla svenska partier. Den lämpar sig inte till ett partistiskt verktyg i valstriden.

De som nu visat tecken att vilja göra partistrikt av utrikespolitiken var en gång med och lyfte försvarsfrågan över partistridera. De inser säkert i grund och botten att skälen för allmän sammanhållning och av parti obunden debatt är desamma i båda fallen.

Populär vetenskap behövs men än det gäs, därom vittnar folkbildare och journalister dagligen. I en friskt skriven artikel för Sanaid och Framtid pekar docent Sven Dahl på en rad omständigheter som torde ha bidragit att hålla svenska vetenskapsmän borta från populariserandets "lägre plan". Huvudorsakerna ligger, enligt hans mening, i vära akademiska vanor:

Detaljanalysen — den enda för doktorsavhandlingar tillåtna formen av vetenskap — är ett tryggt arbetsområde, där den som fått en god vetenskaplig utbildning arbetar utan risk att bli sönderhuggen av sina kolleger. Den svenske akademiske examens- och befordringssystemet lämnar en rätt god garanti för att ingenting brister hos vetenskapsmannen i fråga om förmåga till att gott vetenskapligt hantverk. I vissa måtto betygsätts doktorsavhandlingarna på samma sätt som en rättskrivning eller en tysk stil — efter antalet påvisade fel!

Den läskunniga allmänheten är långt mera intresserad och tacksam för den syntetiska framställningen än för detaljanalysen. Detta allmänhetens behov är eller borde vara en värdefull stimulans för vetenskapsmannen. Och ändå kan det vara nästan omöjligt att övertala en vetenskaps främste representanter att ge en sådan syntetisk framställning — det händer t. o. m. att de ställer sig avvisande med den ärliga motiveringen, att de inte vågar — för sina kritiska kollegers skull.

Att ha gjort en g o d "populär" syntes betraktas däremot oftast inte som någon merit.

Risken, den ringa ären och arbetets svårighetsgrad avhåller skiunda i stor utsträckning många svenska vetenskapsmän från att vilja lägna större ungomfattsamhet åt skriftställeri av detta slag. Det förefaller som en man i länder, där den vetenskapliga diskussionen hålla i en vänligare ton än hos oss, såsom USA och Storbritannien, också är djärvare och mera hägad för arbete av här önskat slag.

Uppskov förordas med nya SS-taxan

Priskontrollnämnden har på fredagen behandlat frågan om nya taxebojningar vid Stockholms spårvägar och föreslår i sitt yttrande till överstathållarämbetet att ställningstagandet till taxefrågan uppskjutes i avvaktan på resultatet av vidare utredning.

Enligt nämndens mening bör avseende fästas vid framvisande erfarenheter av redan genomförda taxeändringar och produktiva åtgärder, ägnade att förbereda på kommunikationsföretagets ekonomiska betingelser.

Direktör Almeby framhåller vid att samtal med Dagens Nyheter att priskontrollnämndens förslag har föranletts av att nämnden anser att man bör ha bättre överblick innan man beslutar att till- eller avstyrka taxehöjning.

Mötet Höglund–Ohlin utsänds ej i radio

Någon radiering av de föreslående partipolitiska diskussionen mellan statsminister Tage Erlander och riksdagsman Sven Linderot samt mellan professor Bertil Ohlin och borgarrådet Z. Höglund kommer inte att äga rum, meddelar Radiotjänst.

Radiotjänst har tidigare varit inne på tanken att anordna tvåpartidiskussioner, och förmodligen kommer sådana att äga rum under året. Den närmaste anledningen till att de nu aktuella diskussionerna inte radieras är att Radiotjänst måste ge sådana program i för radion avpassad, mera koncentrerad form än vad ett offentligt möte i annan regi medger.

Kupolsal i Uppsala blir den förnämsta i världen

— När kupolsalen i Gustavianum blir återställd i sitt ursprungliga skick kommer den att bli den förnämsta i sitt slag i världen, säger professor Gunnar Nyström i Uppsala, ordförande i restaureringskommittén, vars ansökan om statsanslag på 30.000 kr. nu livligt tillstyrkts av riksantikvarieämbetet. En liknande kupolsal finns i Padua, men den kommer att vida överträffas av Gustavianums.

Fullständiga planer för restaureringen har uppgjorts av länsarkitekt Viking Göransson, berättar professor Nyström. Det kommer att bli en utmärkt representationslokal för stora mottagningar, t. ex. vid kongresser eller korporationsbesök, men man får då så på bänkarna, ty det kommer inte att finnas möjlighet att sitta.

Det var Olof Rudbeck själv som ritade och byggde Gustavianums kupol i början av 1600-talet, och på golvet i det enormt höga rummet utförde han sina dissektioner vid ett enkelt bord, medan studenterna stod och hängde mot "rudbeckare" räcken. Många av de ursprungliga pelarna finns kvar, ännu prydda av kapitäl som Rudbeck själv anlade, och spår i pelarna visar var den trappa gick på vilken de Rudbeckska eleverna klättrade upp till sina sitplatser, "Theatrum anatomicum", som salen kallats, anses vara Uppsala universitets förnämsta minnesmärke och det kulturellt intressantaste rummet norr om Alperna. (DN, Uppsala.)

Industritjänstemännen har 51.000 medlemmar

Svenska industritjänstemannaförbundets riksstämma öppnas på lördagen i Stockholm. Ett 60-tal ombud från hela landet deltar i kongressen, som har att behandla ett antal motioner, huvudsakligen berörande den inreorganisatoriska verksamheten.

Förbundet har under 1947 fortsatt sin snabba utveckling, och nära 12.000 nya medlemmar inregistrerades under året. Att rörligheten på arbetsmarknaden var osedvanligt stor belyses emellertid av det förhållandet att samtidigt omkring 6.000 medlemmar lämnade förbundet, huvudsakligen för att övergå till andra verksamhetsområden. Vid månadsskiftet januari/februari passerades medlemssiffran 50.000, och t. n. har förbundet 51.000 medlemmar, vilket innebär att minst 70 proc. av samtliga organiserbara industritjänstemän i landet nu är fackligt organiserade. Medlemmarna utgöres till 37 procent av teknisk personal och till 63 procent av merkantilt anställda.

Förhandlingsverksamheten har under 1947 varit livligare än under något tidigare år, och sammanlagt har 261 löneaktioner slutförts under året.

Förbundet har f. n. över 5¼ miljon i fonder, och genom en under 1947 genomförd höjning av medlemsavgifterna har garantier skapats för en fortgående förstärkning av de ekonomiska resurserna.

Riksstämman avslutas på söndagen.

Byggnadstillstånd.

I fredagens konsell lämnades byggnadstillstånd åt Stockholms stad för anslutning i Gryckbovägen, byggnadsstyrelsen för bostadsrum och väggfasta skåp vid Veterinärhögskolan och Stockholms sjöverkefastiftil för bårhygga vid Kvarnholmen på Djurö samt Byggnadsentreprenörernas fastighets AB för ett bostadshus i Stockholm. Vidare fick Chalmers tekniska högskola byggnadstillstånd för reparations- och ändringsarbeten på södra byggnaden, Ekobyholmsskolan i Rimbo för skolbyggnad, Lunds universitet för reparations-, underhålls- och ändringsarbeten på universitetsbyggnaderna samt Stora Kopparbergs Bergslags AB för industribyggnad vid Domnarvets järnverk i Borlänge.

Agronomexamen vid Lantbrukshögskolan har avlagts av Gustaf Jägerstähl.

Riksdagssammanträden.
Lördagen den 10 april 1948.
Första Kammaren kl. 2 e. m.
Andra Kammaren kl. 2 e. m.
I:a Lagutsk. kl. 11 f. m.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.